

Миодраг ПЕРИЌ (СР Југославија)

**МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И СРПСКАТА
ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА - ТОЛЕРАНЦИЈА И СОРАБОТКА ИЛИ
СУДИР? (ПО ПОВОД 30 -ГОДИШНИНАТА ОД
ВОЗОБНОВУВАЊЕТО НА ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА
КАКО МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА)***

За православието во целина е карактеристично тоа што неговиот развиток се состои во применувањето принципи на помесни цркви за разлика од цезаро-папинството на Римската (католичка) црква. На Исток, во врска со поделбата на Римското Царство на Источно, (Византија) и Западно, (Римско), уште во најрано време се развиваат неколку христијански центри: Ерусалим, Антиохија, Александрија и Цариград, додека Римската црква останува единствена за сите подоцна создадени држави во целото Западно Римско Царство. И натаму, во текот на целото Средновековие, на Исток, продолжува создавањето автокефални цркви, што предизвикува различни толкувања на веќе донесените канонско-правни прописи во организирањето на новите автокефални цркви, а во врска со создавањето на новите феудални држави. Толкувањето на старите канонски прописи од страна на т.н. мајка-црква, од која се одделувала друга црква и обратно, толкувањето на истите прописи на црквата, која веќе се одделила од т.н. мајка-црква, секогаш било контрадикторно, бидејќи сите тие канонско-правни акти биле донесувани во различни политичко-територијални услови и во поинакви општествено-економски формации (развиен феудализам, капитализам, социјализам и националсоцијализам). Општо земено, канонско-правните прописи, донесени на Вселенските собори, отсекогаш имале не толку канонско-правна, колку политичка содржина, па затоа постојано биле толкувани според политичката моќ на црквата, односно на државата, во која црквата дејствувала. Таков е случајот и со односите меѓу Српската и Македонската православна црква низ историјата, сè до наши денови.

* Реферат, поднесен на меѓународниот научен собир „Религија, црква и нација“, одржан 1996 год. на Палиќ, (Суботица).

Во текот на Народноослободителната борба 1941-1945 год., започнува активноста за создавање на Македонска православна црква. Воочлив е авторитетот на македонското свештенство во текот на НОБ, за што зборува и присуството на неговите претставници на Првото заседание на АСНОМ, на 2 август 1944год., кога Македонија е формално конституирана како држава и како членка на југословенската федерација.

Еден од мошне релевантните чекори на македонското православно свештенство во барањето патишта за разрешување на македонското црковно прашање, претставува формирањето *Иницијативен одбор* за организирање на црковниот живот во Македонија., Во октомври 1944год., на ослободената територија, во с. Горно Врановци, каде привремено се наоѓало седиштето на Главниот штаб на Народноослободителната војска и партизанските одреди на Македонија, како и на другите револуционерни институции, доаѓа до формирање на Иницијативниот одбор за организирање на црковниот живот во Македонија.”¹

Интересите на македонското свештенство и на верниците, во такви услови, дијаметрално се спротивставуваат на ставот на раководството на Српската православна црква, да си ги одржи некогашните позиции, и по завршувањето на НОБ на југословенските народи. Македонскиот народ, покрај своето национално ослободување, остварено по успешно завршената НОБ, посакува и возобновување на националната Македонска православна црква. Во март 1945 год., со учество на преку 300 делегати, бил одржан Првиот македонски црковно-народен собор, во Скопје, каде е востановена неотповикливата желба на македонскиот народ за возобновување на Охридската архиепископија како автокефална Македонска православна црква.²

Пред завршетокот на Првиот црковно-народен собор, на 5 март 1945 год., со тајно гласање, бил избран нов Иницијативен одбор за организирање Македонска православна црква, на чело со протоерејот Кирил Стојанов.

Не помирувајќи се со губењето на позициите во Македонија, од времето на Југославија меѓу Првата и Втората светска војна, високиот клер на Српската православна црква, настојува да го спречи решавањето на црковното прашање во Македонија, врз македонска основа, настојувајќи, организацијата на црковниот живот во Македонија да ја врати на позиција на црковната положба на Македонија до 6 април 1941 год.

¹ Д. Илиевски, Македонското православно свештенство во борба за национална и црковна слобода, Скопје, 1987, 116.

² Весник бр. 1/67, сл. орган на Македонската архиепископија

-Резолуција од Првиот црковен народен собор на МПЦ од март 1945, Архив на Македонската архиепископија.

Настојувајќи да ги оствари своите амбиции во Македонија, Синодот на СПЦ под бр. 1279 и пов. 81, запис. 471 од 22 09 1945 год., ја донесува следната одлука:

„Светиот Архиепископски Синод:

1) Не може да признае никаква самостојна и независна црква во Федерална Македонија, прогласена без одобрение и согласност на мајката-црква и нејзината иерархија во тие краеве, која е на прво место повикана, да ја толкува волјата на народот во црковните работи, за фактор кој пред сè се грижи за народот Господов и полага сметка за него;

2) Прогласувањето на некоја независна Македонска Православна Климентова Црква, извршено во Скопје на 4 март 1945 год., од некој црковен народен македонски Собор, го смета за сосема своеволен и неканонски акт;

3) Не ја признава и ја осудува работата и секоја акција на самопрогласениот Иницијативен одбор за организирање православна црква во Македонија, кој незаконски ја приграбил црковната управа во тамошните епархии и без знаење и одобрување од нивните законски архиереи, превзел работи кои не спаѓаат во негова надлежност и со тоа го ремети постоечкиот црковен поредок и го урива единството на Црквата, создавајќи раскол во Црквата и неред;

4) Го повикува сето благочестиво свештенство и чесниот православен народ во епархијата Скопска, Злетовско-струмичка и Охридско-битолска, да и се обраќа на својата законска и канонска иерархија, да се покорува на нејзините законски совети и наредби и во заедница со неа, чие враќање треба што побргу да го овозможи, да ги расправа сите свои црковни потреби во тие епархии, во духот на канонските прописи.”³

Српската православна црква, игнорирајќи ја молбата на Црковно-народниот собор за организирање Македонска православна црква и натаму ги смета македонските, за српски епархии и бара враќање на српските архиереи, на оние кои за време на падот на Кралството Југославија нив ги напуштиле или биле протерани од бугарската окупаторска власт. Меѓутоа, православниот народ на Македонија преку својот Иницијативен одбор за организирање Македонска православна црква, останува истраен во своето барање.

Со донесувањето на одлуката за основање автономна МПЦ на Вториот македонски црковно-народен собор во Охрид, во октомври 1958 год., на дело се остварени стремежите на македонскиот народ и свештенството да имаат своја црква.⁴

³ Одлука на Синодот на СПЦ од 29. 09. 1945, Гласник СПЦ, бр. 1279 и пов. бр. 8 (зап. 471, 22), 9. 1945, 94.

⁴ Одлука за прогласување на обновата на Охридската архиепископија, „Гласник на МПЦ” бр. 1/59.

За време на кулминацијата на напнатоста во односите меѓу СПЦ и МПЦ, раководството на МПЦ одлучно ги насочува силите кон потполно осамостојување од СПЦ и прогласување на автокефална Македонска православна црква. Архиерејскиот синод на МПЦ со писмото бр. 226 од 5 декември 1966 год., се обраќа до Архиерејскиот собор на СПЦ, со барање за признавање на автокефалноста на МПЦ.⁵ Но, цврсто одлучен во намерата да не ја признае автокефалноста на МПЦ, на своето заседание од 24 мај 1967 год., Светиот архиерејски собор на СПЦ донесува одлука, со која го одбива барањето на МПЦ.⁶

Повикувајќи се на 17-иот канон од Халкедонскиот собор, кој гласи: „Ако со царска одлука е основан нов град или е однапред основан, во таков случај отцепувањето на црквените области нека следи по државното и граѓанското отцепување”⁷ како и на 38-иот канон, од Трулскиот собор, кој ја повторува завршната наредба на 17-иот канон од Халкедонскиот собор,⁸ Архиерејскиот синод на МПЦ, не наоѓајќи разбирање од раководството на СПЦ за договорно прогласување на автокефалноста на МПЦ, а врз основа на правото на македонскиот народ да има автокефална црква во својата држава - Социјалистичка Република Македонија, одлучува да свика Трет македонски црковно-народен собор, на кој ќе се постави прашањето за самостојниот статус на МПЦ. Со оглед на ставот дека за прогласување на автокефалноста на МПЦ е потребен доволен број македонски архиереи, Архиерејскиот синод на МПЦ, од пролетта 1966, до јули 1967 год., сериозно го насочува вниманието кон хиеротонисувањето архиереи на МПЦ. „Пролетта 1966 год., Синодот го избра за викарен епископ, со титула велички, кандидатот Методиј и го хиеротониса во црквата Св. Благовештение во Прилеп. Во јуни, следната 1967 год., по враќањето од Московската духовна академија, каде се образувал, Синодот го избрал иероѓаконот Кирил и го хиеротонисал во чин епископ на 12 јули 1967 год., со титула тивериополски. На тој начин бројот на синодалните членови се зголемил на пет архиереи.”⁹

Заради прогласување на автокефалноста на МПЦ, Светиот архиерејски синод на МПЦ, на 17 јули 1967 год., го свикнува Третиот црковно-народен собор во Охрид. Во катедралната црква на Охридската архиепископија - Св. Софија, на 17 јули 1967 год., во раните утрински часови, опкружен од учесниците на Соборот и гостите, митрополитот македонски Доситеј, повикувајќи го Св. Дух, го означува историскиот

⁵ Ј. Мишевски, Македонска православна црква. Зборник: “Религија и друштво”, Београд, 1988, 399.

⁶ Ѓ. Слијепчевиќ, Историја Српске православне цркве, Београд, 1991, 331, нап. 98.

⁷ Н. Милаш, Правила православне цркве с тумачењима, I, Нови Сад, 1895, 369.

⁸ Ibid., 521.

⁹ С. Димевски, Историја на МПЦ, Скопје, 1989, 1077.

чин - почетокот на Третиот црковно-народен собор, на кој ќе биде остварена вековната желба на македонскиот православен народ, врз основа на историското и канонското право, да ја прогласи автокефалната МПЦ, и со тоа во целост да си ја оствари духовната слобода. Архиерејскиот синод на МПЦ, составен од пет архиереи, ќе пристапи кон корекции на Уставот на МПЦ, со дополнувања на истиот, врзани за зголемувањето на бројот на епархиите на МПЦ, преку востановувањето на две нови епархии: Дебарско-кичевската и Американско-канадско-австралиската.¹⁰ На Третиот црковно-народен собор, во исцрпниот извештај, Архиерејскиот синод на МПЦ дава историски преглед на односите меѓу СПЦ и МПЦ, прикажувајќи ги недоразбирањата, судирите и дефинитивното разидување, по последниот Архиерејски собор на СПЦ. Извештајот за работата на Архиерејскиот синод на МПЦ е едногласно прифатен од Третиот црковно-народен собор, кој на 17 јули 1967 год., издава посебна Резолуција, во име на целото свештенство и православниот македонски народ, за прогласување автокефалност на МПЦ, следејќи ги традициите на автокефалната Архиепископија, укината пред 200 години, давајќи му согласност на Синодот на МПЦ, да ја прогласи автокефалната МПЦ.

Светиот архиерејски синод на МПЦ, во состав од петмина архиереи, на чело со митрополитот македонски и архиепископ охридски Доситеј, на 18 јули 1967 год. во црквата „Св. Климент“ во Охрид, донесува официјална одлука со која МПЦ се прогласува за автокефална.¹¹

По прогласувањето на автокефалноста на МПЦ, зајакната е нејзината организација, не само во Македонија, туку и во Австралија, Канада и САД, населени со Македонци, преку изградба на нови македонски цркви, основање на нови црквени општини, како и со посветување поголемо внимание на кадровскиот состав на МПЦ во прекуокеанските земји.

Во духот на одржувањето на сестринската љубов меѓу СПЦ и МПЦ, Светиот архиерејски синод на МПЦ, со актот бр.14 од 19 јули 1967 год., се обраќа до Светиот архиерејски собор на СПЦ, со барање за признавање на прогласувањето на автокефалноста на МПЦ. Тргувајќи од начелото на единство и добри односи меѓу сестринските православни цркви, Главниот сојуз на Здружението на православното свештенство на СФРЈ, со писмото бр. 298 од 12 септември 1967 год., се обраќа до Светиот архиерејски собор на СПЦ, со барање, македонското црковно прашање да се регулира врз основа на националното право на македонскиот народ. Согледувајќи ја опасноста од штетното влијание на расколот меѓу СПЦ

¹⁰ Ibid, 1077-1078.

¹¹ Одлука за прогласување на автокефалноста на МПЦ, Весник на МПЦ, Скопје, IX/1967, бр. 5-6.

и МПЦ врз братството и единството на југословенските народи, највисоките претставници на државната власт на СР Србија и СФРЈ, му сугерираат на раководството на СПЦ, да ги уважи националните права на македонскиот народ, по прашањето за односот кон македонското црковно прашање.¹² Наспроти настојувањата на раководството на МПЦ, Главниот сојуз на Здружението на православното свештенство на СФРЈ, како и на српскиот и југословенскиот државен врв, СПЦ да ја признае прогласената автокефалност на МПЦ, врз основа на националното право на македонскиот народ, Архиерејскиот собор на СПЦ, не сакајќи да се одрече од големосрпскиот хегемонизам, под влијание на надворешната и внатрешната реакција, свикува вонредно заседание на Светиот архиерејски собор на СПЦ, на 14-ти и 15-ти септември 1967 год., по повод прогласувањето автокефалност на МПЦ. На заседанието е одлучено следново:

„Бидејќи високата црковна иерархија на МПЦ се оглушила од надлежната одлука 15, бр. 44 (зап. 10 до 24/11) на Светиот архиерејски собор на СПЦ, во мај 1967 год. и своеволно и неканонски сама се отцепила од својата мајка-црква во расколничка верска организација, во склад со споменатата соборска одлука, да престане службеното и канонско општење со оваа иерархија и да се задолжи Светиот архиерејски синод на СПЦ за покренување на постапка против виновникот за расколот.

Да не престане комуникацијата со верниот народ на Македонија, туку да се задоволат неговите потреби.

На богословите и на студентите од Богословијата во Македонија, кои сакаат и понатаму да се запишуваат во нашите богословски училишта, да им се одобри да учат во нив. Приемот ќе го вршат архиереи, во чии епархии се наоѓаат богословските училишта.

Оваа одлука да се објави во првиот иден број на „Гласник“-от на службениот весник на СПЦ и за неа да се известат сите сестрински цркви, за да знаат.”¹³ Образложувајќи ја својата негативна одлука по прашањето за прогласувањето на автокефалноста на МПЦ, донесена на вонредното заседание на 14-ти и 15-ти септември 1967 год., Светиот архиерејски собор на СПЦ го оспорува прогласувањето на автокефалноста на МПЦ, докажувајќи го истото, во образложението на својата одлука, како неканонски чин, според каноните на православната црква, бидејќи е во колизија со одредени канони. На крајот од образложението на одлуката и самата активност на раководството на МПЦ околу прогласувањето, е оквалификувана од страна на Архиерејскиот собор на СПЦ, како неканонска акција. За време на конфликтот во односите меѓу високата

¹² С. Димевски, *op. cit.* 1087-1088.

¹³ Одлука ванредног заседања Архиерејског сабора СПЦ од 14 /15. IX 1967, бр. 9, Београд, 1967, 182

иерархија на СПЦ и раководството на МПЦ, оспорувајќи ја со веќе споменатата одлука автокефалноста на МПЦ, Светиот архиерејски синод на СПЦ се повикува на божемното право на СПЦ како на мајка-црква за епархиите во Вардарска Македонија, кои божем ги стекнала по создавањето на првата заедничка држава на југословенските народи, Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, обединувајќи ги постоечките православни области и епархии од таа заедничка држава во обединета православна Српска црква. Светиот архиерејски синод на СПЦ, образложувајќи го нејзиното право на мајка-црква над епархиите во Вардарска Македонија, засновано врз каноните на Вселенските собори, покажува непочитување на промените во Југославија по Втората светска војна. Впрочем, Вселенските собори претставуваат регулирање на верските прашања на вселенската црква, но, во времето кога се донесувани. Разбирливо е дека и црквата, како и останатите институции во општеството, треба да се вклопува во промените и потребите на општеството, паралелно со неговата еволуција. Од VIII-от век, кога е одржан последниот, Седмиот, Вселенски синод, до наше време, постои огромна временска дистанца во развојот на општеството и животот на црквата. Факт е дека одлуките на некој вселенски синод, одржан во наше време, би носеле печат на развојот на општеството и животот на црквата денес. Со оглед на фактов, почитувајќи го екуменизмот, Светиот архиерејски синод на СПЦ, треба да ја признае автокефалноста на МПЦ. Тоа може да го стори и без одржување на посебен вселенски синод во наше време, зашто за признавањето на автокефалноста на МПЦ, доволни се постоечките канони од веќе одржаните вселенски собори, односно канон 17-ти од IV-иот и канон 38-ми од V-VI-иот Вселенски синод. Непризнавањето на автокефалноста на МПЦ, од страна на Светиот архиерејски синод на СПЦ, не е втемелено на канонски, туку на политички промени.

Архиерејскиот синод на СПЦ, во својата одлука по повод прогласувањето на автокефалноста на МПЦ, не само што ја негира истата, туку го негира и државно-правниот статус на СР Македонија, а тоа недвосмислено го покажува во образложението на гореспоменатата одлука, во која меѓу другото се вели: „Светиот синод на МПЦ го темели своето барање за автокефалност, врз основа на тоа што СР Македонија е држава. Но, СР Македонија не е држава, туку само федерален дел од државата, со ограничен суверенитет.”¹⁴ Меѓутоа, овој атак на Архиерејскиот синод на СПЦ врз самобитноста и рамноправниот статус на македонскиот народ со останатите југословенски народи, нема

¹⁴ Ibidem.

никакви реперкусии по државно правниот статус на Македонија, правно санкциониран со Уставот на СР Македонија и со Уставот на СФРЈ.

Архиерејскиот собор на СПЦ, преку образложувањето на споменатата одлука, негирајќи го идентитетот на македонскиот народ и третирајќи го истиот како етничка група, всушност ги манифестира тенденциите врз политичка платформа на големосрпската буржоазија, од времето на Кралството Југославија.

Преку негирањето на државноста на СР Македонија во образложението на веќе споменатата одлука, Архиерејскиот собор на СПЦ, политички се конфронтира со Уставот на СР Македонија и со Уставот на СФРЈ, со кои Македонија веќе уставно-правно не се третира како „Јужна Србија“, туку како Социјалистичка Република Македонија, која како државна заедница, има рамноправен уставно-правен статус со останатите републики во СФРЈ. Одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ за негирање на автокефалноста на МПЦ и државноста на Македонија во СФРЈ, предизвикува реакција не само во СР Македонија, туку и во останатите републики во СФРЈ, па и пошироко. „Реагирале не само политичката и црковната јавност, туку и сите добронамерни православни, католички и други христијански средини, а посебно македонските црквени општини на македонските иселеници во прекуокеанските земји.“¹⁵ Македонската иерархија и верниците се особено погодени од завршниот дел на одлуката на Светиот архиерејски собор на СПЦ, каде МПЦ се прогласува за расколничка верска организација, се повикува на престанок во богослужбеното и црковно општење со иерархијата на МПЦ и му се наложува на Архиерејскиот синод на СПЦ да покрене постапка против виновникот за расколот, додека пак со верниот македонски народ продолжува комуникацијата и настојувањето да се задоволат неговите верски потреби. Токму завршниот дел од одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ, ги покажува вистинките намери на врвот на СПЦ, да го подреди македонскиот православен народ и неговата иерархија на црковен план.

Со донесувањето на одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ, на вонредното заседание од 14/15. IX 1967 год., за негирање на автокефалноста на МПЦ и прогласувањето на истата за расколничка верска организација, покрај останатото, Архиерејскиот собор на СПЦ, ја негира својата одлука од 24 јуни 1959 год., со која фактички, од страна на СПЦ, им е дадено канонско (отпуштање) на македонските епархии, односно утврдена е самостојноста на МПЦ, која се управува според Уставот, донесен на Црковно-народниот собор, одржан на 4/6 октомври 1958 год. во Охрид. Во споменатата одлука уште се истакнува дека престанува важењето на прописите од Уставот на СПЦ, во врска со епархиите и архиереите на територијата на НР Македонија.¹⁶

¹⁵ С. Димевски, *op. cit.*, 1091.

¹⁶ Ј. Мишевски, *op. cit.* 398.

Во одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ, од септември 1967 год., по прашањето за прогласување на автокефалноста на МПЦ, на ниту едно место не се споменуваат политичките и уставните промени по Втората светска војна во Југославија, односно признавањето на националната самостојност на македонскиот народ и создавањето на СР Македонија како држава во рамките на Југославија.

Без оглед на тоа, што раководството на СПЦ е информирано преку официјалното писмо на Синодот на МПЦ, за вистинската состојба на црквениот живот во македонските епархии, сепак, во одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ, тенденциозно се презентирани неточни податоци во врска со бројноста на македонските епархии и кадровската состојба на клерот, а се со цел за оспорување на автокефалноста на МПЦ. Наместо пет, се наведуваат само три македонски епархии, со слаб свештенички кадар во нив.¹⁷

Во склад со Одлуката на Архиерејскиот собор на СПЦ од 15-ти септември 1967 год., не обзирајќи се на новите позиции на СПЦ, за разлика од времето на стара Југославија, Синодот на СПЦ, со својот акт бр. 1150 (зап. 142) од 19-ти март 1968 год., донесува решение, со кое покренува канонско-судска постапка против архиепископот охридски и македонски Доситеј и против сите архиереи на МПЦ, поради „создавањето на расколничка организација во Православната црква во Македонија.“¹⁸ Со тоа, овој пат, раководството на СПЦ, јавно го манифестира континуитетот на политичките тенденции кон населението во Македонија од минатото, кој што ќе повлијае на создавањето уште понапнати односи меѓу СПЦ и МПЦ. Споменатиов акт на Синодот на СПЦ од март, 1968 год., потпишан од патријархот на СПЦ Герман, е отфрлен како неканонски од Синодот на МПЦ, заради тоа што е во колизија не само со Уставот на МПЦ, според кој за архиереите на МПЦ е надлежен само Црковниот суд на МПЦ, туку и со Уставот на СПЦ, според кој Црковниот суд на СПЦ е меродавен само за архиереите на СПЦ. Споменатиов акт се коси и со каноните на вселенските собори, што се потврдува преку Вториот канон на Вториот Вселенски собор: „Епископите да не ја простираат власта преку своите дијецези на туѓи цркви, за да не им попречуваат на црквите, туку според правилата, александрискиот епископ нека управува само со оние цркви, кои се во Египет; источните епископи нека се грижат за исток, чувајќи ги привилегиите, признати на Антиохиската црква со Никејските правила; епископите на азиските дијецези нека се грижат само за Азија; понтиските епископи само за Понт; тракиските ќе управуваат само во Тракија. Ако не се повикани, епископите нека не ги пре-

¹⁷ Одлука ванредног..., *op. cit.*, 183.

¹⁸ J. Мишевски, *op. cit.*, 400.

минуваат границите на својата дијецеза, ни заради ракоположување, ниту заради било каква друга работа, која се однесува на црковната управа. Ако сосема се сочува изложеното право за дијецезите, јасно е дека, како што е востановено во Никеја, со сите работи на секоја одделна епархија, ќе управува нејзиниот надлежен епархиски собор.”¹⁹

Македонската православна црква егзистира три децении и покрај непризнавањето на нејзината автокефалност од страна на Српската, Бугарската и Грчката православна црква. Официјалното непризнавање на автокефалниот статус на МПЦ, се должи на неговото непризнавање од страна на СПЦ, како мајка-црква, компетентна по прашањето за признавање на автокефалниот статус на МПЦ. Ако се земе в предвид, дека повеќето православни цркви, особено балканските, долги години, дури со децении го чекале прогласувањето на својата автокефалност, тогаш и покрај досегашното непризнавање на автокефалноста на МПЦ од страна на СПЦ, реално е да се очекува дека СПЦ ќе се одрече од некогашната јурисдикција врз македонските православни верници и на МПЦ ќе ѝ го признае автокефалниот статус, врз основа на политичките промени, по меѓународното признавање на сувереноста на македонската држава, како и по меѓусебното признавање на двете држави, СР Југославија и Р. Македонија.

Без оглед на фактот што верата и верските организации, што ја исповедуваат, во авнојска Југославија, беа одвоени од државата, како лична работа на граѓаните на поранешната југословенска државна заедница, сепак, во врска со односот меѓу СПЦ и МПЦ, по повод непризнавањето на автокефалниот статус на МПЦ, од страна на СПЦ, треба да се има в предвид, дека истото, не е на линија на процесот за интегрирање на југословенските народи и народности, туку е врз платформа за дезинтеграција на авнојска Југославија. Верските заедници често дејствуваат како носители на национализмот и претставуваат декохезивни елементи во распаѓањето на авнојска Југославија.

Вонредната состојба во односите меѓу СПЦ и МПЦ, трае од прогласувањето на МПЦ за автокефална, т.е. од 1967 год. до денес. Сите досегашни напори на МПЦ да издејствува прогласување на црковна автокефалност, остануваат, во канонска смисла, отворени кон мајката-црква, т.е. СПЦ и кон останатите автокефални православни цркви.

Без оглед на оспорувањето на автокефалниот статус од страна на СПЦ, МПЦ живее и дејствува како *de facto* автокефална, врз основа на нејзиното самоуправување со автокефалниот статус, без согласност од СПЦ, која всушност и самата во 1219 год. се отцепува и прогласува за автокефална, без согласност од нејзината мајка-црква, Охридската архиепископија.

¹⁹ Н. Милаш, *op. cit.*, 242.

Во прилог на надминувањето на судирот меѓу СПЦ и МПЦ, како и на признавањето на автокефалноста на МПЦ, може да послужи историјата на формирањето самостојни национални држави на Балканот и на православни помесни цркви во нив, од минатиот век. Новиот општествено-економски поредок во Европа, предизвикува и на Балканот, во текот на XIX век, политички промени и создавање на национални држави: Србија, Грција и Бугарија. Тоа придонесува за актуелизирање на прашањето за нивните цркви, незаконски укинати од туѓинската турска власт, како на пример, Пеќката патријаршија и Трновската патријаршија. Самиот пример од историјата на Српската црква, сведочи за стекнувањето на нејзината автокефалност во 1879 год., непосредно по признавањето на државната независност на Кнежевството Србија, на Берлинскиот конгрес 1878 год. Очигледно, може да се заклучи дека формирањето на автокефални цркви е производ на политички моменти во историјата.

По потпишувањето на договорот за регулирање на односите и унапредување на соработката меѓу СР Југославија и Р. Македонија, на 9. IV 1996 год., се очекува и СПЦ, како одговорна, да даде свој придонес за сестраната соработка меѓу двете држави и да се согласи со тоа, македонскиот народ врз основа на своето национално и канонско право во неговата меѓународно призната суверена држава - Р. Македонија, да има своја автокефална црква, со што всушност ќе биде признаен автокефалниот статус на МПЦ. Неопходно е, СПЦ да го уважи националното право на македонскиот народ, во својата суверена македонска држава да има и своја автокефална црква, врз основа на 17-иот канон од Халкедонскиот собор (451), кој гласи: „Ако со царска одлука е основан нов град или е однапред основан, во таков случај, отцепувањето на црквените области нека следи по државното и граѓанското отцепување,”²⁰ како и на 38-иот канон од Трулскиот собор, (691), кој ја повторува завршната наредба на 17-иот канон од Халкедонскиот собор.²¹ Реално гледано, стекнувањето автокефалност на МПЦ, одговара на „историските, културно-националните, национално-државните, политичките и традиционалните придобивки на Источноправославната црква, во кои се испреплетуваат црква(та)-мајка и дадениот национално-државен факт, како фактори за автокефалноста на одделните православни дијецези.”²²

Денес, извесен процент од српскиот народ живее надвор од територијата на СР Југославија, поточно во Р. Македонија, како што и дел од македонскиот народ живее во СР Југославија. Со нормализирањето на

²⁰ Н. Милаш, *op. cit.*, 369.

²¹ *Ibid.* 521.

²² Р. Самарџиќ, Православље у савременим политичким приликама. Зборник: „Религија и друштво,” Београд, 1988, 173.

југословенско-македонските односи, се очекува Р Македонија да покаже одговорност и да им даде на Србите во Македонија уставно признание, кое веќе го имаат Албанците, Турците и др., но, истовремено се очекуваат и соодветни уставни права за Македонците, кои живеат во Србија. Признавањето на МПЦ од страна на СПЦ, е најверојатно главен предуслов за елиминирање на повремените екцеси на релација меѓу СПЦ и МПЦ, бидејќи по признавањето на автокефалноста на МПЦ од СПЦ, блиската соработка на двете автокефални цркви, веројатно ќе произнесе решенија за задоволување на српските православни верници во Р Македонија и на македонските православни верници во СР Југославија.

Реално е да се очекува дека по потпишувањето на договорот за регулирање на односите и за унапредување на соработката меѓу СР Југославија и Р. Македонија, по признавањето на МПЦ од страна на СПЦ, Србите во Македонија да добијат своја црква, право на образование на српски јазик, од предучилишните установи до средните училишта, национален театар и други релевантни права за сочувување на идентитетот на Србите во Р. Македонија. Истовремено реално е да се очекува, по нормализацијата на југословенско-македонските односи, и Македонците во СР Југославија да добијат релевантни права, т.е. свои црковни институции, училишта, театри, пак со истата цел, за да се сочува идентитетот на Македонците во СР Југославија.

Превод
Соња СТАНКОВСКА

MACEDONIAN ORTHODOX CHURCH AND SERBIAN ORTHODOX
CHURCH - TOLERANCE AND COOPERATION OR CONFLICT
(Summary)

This supplement in brief follows the history of the Serbian Orthodox Church (SOC), a former Pec Archbishopry, i.e. Patriarchate and the Macedonian Orthodox Church (MOC), the former Ohrid Archbishopry, i.e. Patriarchate, when one bishopric was mother church to the other and vice versa. Placing the canons and decisions of the Ecumenical councils through the history of the orthodox churches (especially 17th canon of Chalkidon's council and 38th Trul's council) under the ecclesiastical - juridical analysis, the author explains that Macedonian people, after the first session of AANLM on august 2 1944, when the foundation of the Macedonian state had been layed and after the first (march 4-5 1945), the second (october 4-6 1958) and especially on the third church convention 200 years after the noncanonical abolition of the activity of Ohrid archbishopry, has right to renew the autocephaly of their church as St. Clement MOC. On the basis of the arguments, the author explains that non-recognition of the autocephaly of the MOC by SOC is not canonic and it originates by political reasons. The author appeals for ceasing of further harmful confrontations between SOC and MOC and prevealingof the raeson with a goal of gathering of the fruits of mutual cooperation which would reflect on the further fortunate future of the Macedonian people and the Macedonian minority in FR of Yugoslavia and the Serbian people and the Serbian minority in R. of Macedonia